

Mirosława Marciniak

Akademia Rolnicza w Szczecinie

UNIJNE ŚRODKI HANDLOWE W REGULACJI RYNKU RYBNEGO

1. Wstęp

Istotą unii celnej są: likwidacja granic celnych między państwami objętymi unią, utworzenie na terytorium państw wchodzących w jej skład jednego obszaru celnego, zakaz stosowania cel przywozowych i wywozowych między państwami członkowskimi, przyjęcie wspólnej taryfy celnej w stosunkach z państwami trzecimi, zakaz stosowania między państwami członkowskimi ograniczeń ilościowych w przywozie oraz ograniczeń ilościowych w wywozie, a także wszelkich środków o skutku równoważnym. Przystępując do Unii Europejskiej, Polska przyjęła wspólną taryfę celną Unii Europejskiej, która obejmuje regulacje taryfowe wynikające z zobowiązań Unii Europejskiej wobec Światowej Organizacji Handlu. Zintegrowaną taryfę wspólnot europejskich (TARIC) ustanowiono na podstawie art. 2 Rozporządzenia Rady (EWG) nr 2658/87 i jest ona dostępna dla podmiotów prywatnych i administracji państw trzecich przez coroczną publikację w Dzienniku Urzędowym wspólnot europejskich (seria C) oraz na stronie internetowej wspólnoty (<http://europa.eu.int>).

2. Unijne instrumenty handlowe

W handlu międzynarodowym Unia Europejska stosuje środki taryfowe (preferencyjne), umożliwiające zakup towarów (import) po niższych stawkach celnych niż wynikające z unijnej taryfy celnej (kontyngenty taryfowe, plafony taryfowe, zawieszenia poboru cel), oraz środki pozataryfowe (nadzór obrotu, kontyngent ilościowy, zakaz importu i eksportu). Poza tym stosowane są różnego rodzaju środki reglamentujące obrót towarowy z krajami trzecimi (środki antydumpingowe, środki antysubsydyjne, środki ochronne przed nadmiernym przywozem).

Kontyngenty taryfowe określają ilość towaru, która może być przywieziona i dopuszczona do obrotu po preferencyjnych stawkach celnych w ściśle ustanowionym okresie kontyngentowym. Poza kontyngentem import odbywa się przez zastosowanie stawek celnych wynikających z taryfy celnej. Plafon taryfowy zaś stanowi elastyczną formę kontyngentu taryfowego. Przekroczenie wielkości, na jaką ten środek preferencyjny jest ustanawiany, nie oznacza automatycznego zamknięcia możliwości importu po preferencyjnych stawkach celnych. Plafony taryfowe są administrowane bezpośrednio na granicy.

Zawieszenie ceł w całości lub w części stanowi środek taryfowy niewymagający administrowania na granicy za pomocą licencji czy bezlicencyjnie. W ramach tego środka nie jest ustalana ani określona ilość, ani wartość towaru, która może być przywieziona z zastosowaniem preferencyjnych stawek celnych. Do momentu, do którego takie zawieszenie jest ustanowione, organy celne automatycznie naliczają preferencyjne stawki celne.

Kontyngent ilościowy jest przeciwieństwem kontyngentu taryfowego, wprowadza bowiem ograniczenia importu bądź eksportu określonych towarów do ustanowionego pułapu (obróć poza tym kontyngentem jest zabroniony). Kontyngenty ilościowe są administrowane za pomocą systemu licencyjnego (pozwolenia na taki system wydaje Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej). Nadzór obrotu jest formą monitoringu, którego celem jest generowanie informacji dotyczących obrotu towarowego. Wyróżniamy dwa sposoby monitoringu: rejestracja obrotu przez służby celne (nie ma konieczności uzyskania pozwolenia) i rejestracja pozwoleń na przywóz lub wywóz towarów. Drugi sposób daje możliwość wyznaczania trendów w przysłym obrocie.

3. Obrót rybami i produktami rybnymi w polskim handlu zagranicznym

W Polsce w ciągu ostatnich lat odnotowuje się spadek połowów ryb morskich, głównie wskutek likwidacji floty dalekomorskiej oraz zmniejszania limitów połowowych. Przetwórstwo rybne należy do jednej z najszybciej rozwijających się gałęzi przemysłu rolno-spożywczego w Polsce. Do przetwórstwa wykorzystuje się przede wszystkim surowiec importowany, głównie śledzie, z których produkuje się konserwy, marynaty, sałatki oraz wyroby solone i wędzone. Importowane mrożone makrele są wykorzystywane jako surowiec do wędzenia i konserwowania, a produkty mrożone wytwarza się głównie z ryb białych – mintajów i morszczuków oraz bałtyckich dorszy. Perspektywa przystąpienia do UE oraz pierwsze miesiące członkostwa wpłynęły pozytywnie na obroty handlowe rybami i produktami rybnymi (tab. 1).

Rok 2004 przyniósł poprawę koniunktury produktami rybnymi w handlu zagranicznym, spowodowaną m.in. akcesją Polski do UE i zniknięciem barier celnych. W I półroczu 2004 r. import wyniósł 124,3 tys. ton i był o 15,6% wyższy niż rok wcześniej, a jego wartość osiągnęła najwyższy poziom w historii – 172,7 mln euro. Eksport wzrósł o 16,3% (67,3 tys. ton) przy zwiększonych wpływach o

28,8% (166,7 mln euro). Nadwyżka importu nad eksportem po raz kolejny zmniejszyła się i wyniosła zaledwie 6 mln euro w I półroczu 2004 r. wobec 18,2 mln w I półroczu 2003 r.

Tabela 1. Saldo obrotu rybami i ich przetworami w handlu międzynarodowym

Lata	Eksport		Import		Saldo
	tys. ton	mln euro	tys. ton	mln euro	mln euro
1999	173,9	261,7	253,4	244,6	17,1
2000	164,0	264,1	276,4	322,0	-57,9
2001	179,4	276,4	280,4	410,5	-134,0
2002	185,5	269,6	235,4	350,8	-81,2
2003	168,1	279,5	248,2	335,2	-55,8
2004 (dane szacunkowe)	185,0	320,0	260,0	365,0	-45,0
I-VI 2003*	57,8	129,4	107,6	146,1	-16,7
I - VI 2004*	67,3	166,8	124,4	172,7	-6,0

* bez eksportu z burt statków.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Hryszko 2004).

Wraz ze wzrostem eksportu zwiększył się popyt na importowane surowce rybne. W I półroczu 2004 r. sprowadzono m.in. 50,5 tys. ton filetów i płatów rybnych i 32,6 tys. ton ryb całych mrożonych, a także 10,4 tys. ton ryb świeżych. Zwiększył się jednak również import przetworzonych produktów rybnych i konserw (i to o blisko 30%), osiągając 15 tys. ton o wartości 22 mln euro (Hryszko 2004).

W 2003 roku import ryb całych wyniósł 85,4 tys. ton, a największymi dostawcami były: Norwegia, Rosja, Holandia i Chiny. Sprowadzono również 116,3 tys. ton filetów, płatów i kostek rybnych, głównie z Norwegii, Chin, Islandii i Argentyny. Norwegia (największy dostawca) dostarczyła na polski rynek 84,2 tys. ton ryb i ich przetworów (w tym 41,7 tys. ton śledzi, 18 tys. ton makreli i 19,7 tys. ton łososi). Import przetworów i konserw (z Tajlandii, Danii, Holandii) był dość niski i objął dostawy o łącznej wielkości 24,1 tys. ton.

W strukturze geograficznej dostaw ryb pelagicznych, stanowiących podstawowy surowiec dla przetwórstwa rybnego, ważną rolę odegrała Islandia (ponad 23% dostaw śledzia w 2003 r. i szacunkowo ponad 40% dostaw w 2004 r.) oraz kraje Unii Europejskiej (w 2003 r. ponad 20% śledzi i 45% dostaw makreli; w roku 2004 ponad 60% dostaw makreli) (*Rynek produktów...* 2004, s. 12).

4. Kontyngenty taryfowe na surowce rybne

Stosowane są dwa typy kontyngentów taryfowych na produkty rybne:

- 1) autonomiczne kontyngenty taryfowe i kontyngenty taryfowe WTO (typ środka 122, kod miejsca pochodzenia 1011 – wszystkie kraje trzecie),

2) preferencyjne kontyngenty taryfowe (typ środka 143, kod miejsca pochodzenia, np. 028 Norwegia NO).

Podstawą prawną aktualnie otwartych kontyngentów autonomicznych (zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Podatków Unii Celnej w Komisji Europejskiej – DG TAXUD) na potrzeby przemysłu rybnego jest Rozporządzenie Rady¹ otwierające i ustalające zarządzanie autonomicznymi wspólnotowymi kontyngentami taryfowymi na niektóre produkty rybołówstwa na okres 2004-2006. Rozporządzenie to zawiera następujące kontyngenty: 092758, 092765, 092785, 092788, 092792, 092760, 092761, 092762, 092768, 092772 (tab. 2). Kontyngentami objęte są tylko produkty o określonej jakości (kody dodatkowe), przeznaczone do dalszego przetworzenia. Skorzystanie z preferencji w ramach kontyngentu jest uzależnione od respektowania cen referencyjnych² i spełnienia warunków przypisu TN003, co oznacza, że wymagane jest pozwolenie naczelnika urzędu celnego i dozór celny sprawowany zgodnie z art. 82 k.c.

Tabela 2. Autonomiczne kontyngenty taryfowe na asortyment rybne

Kod kontyngentu	Asortyment	Data początkowa	Data końcowa	Wielkość (t)
092758	wątróbki dorszy	1.01.2005	31.12.2005	300
092765	dorsze	1.01.2005	31.12.2005	10 000
092785	tuby do przetwórstwa	1.01.2005	31.12.2005	30 000
092788	śledzie: całe, płaty	1.10.2005	31.12.2005	20 000
092761	miruna nowożylandzka	1.01.2005	31.12.2005	15 000
092792	ryby przyprawione i/lub marynowane w occie winnym, w solance	1.01.2005	31.12.2005	6 000
092760	do przetwórstwa	1.01.2005	31.12.2005	20 000
092762	do przetwórstwa	1.01.2005	31.12.2005	1 500 y
092768	do przetwórstwa	1.01.2005	31.12.2005	10 000
092772	do przetwórstwa	1.01.2005	31.12.2005	30 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.europa.eu.int.

Informacje o aktualnym stanie kontyngentu taryfowego można znaleźć na stronie: www.europa.eu.int/comm/taxation_customs/dds/pl/qotcau.html.

Kontyngenty preferencyjne tworzone są dla produktów pochodzących z danego kraju. Rozporządzenie Rady nr 992/95 otwiera i ustala zarządzanie wspólnotowymi kontyngentami taryfowymi na niektóre produkty rolne i produkty rybołówstwa pochodzące z Norwegii. Kontyngenty zostały ustalone w następujących wielkościach (*Kontyngenty celne...* 2004):

- 44 000 ton mrożonego śledzia z wyjątkiem wątroby i ikry – przeznaczone do przetwórstwa;
- 24 800 ton mrożonej makreli z wyjątkiem wątroby i ikry – przeznaczone do przetwórstwa (w latach 2005-2009 będą realizowane następująco: od 1 stycznia

¹ Rozporządzenie Rady nr 379/2004 z dnia 24 lutego 2004 r.

² Rozporządzenie Rady (UE) nr 427/2004 z dnia 4 marca 2004r

do 14 lutego – 7500 ton, od 15 czerwca do 30 września – 7500 ton, od 1 października do 31 grudnia – 15 500 ton);

- 67 000 ton mrożonych filetów i płatów śledziowych dla przetwórstwa;
- 2500 ton odtłuszczonych i mrożonych krewetek.

Przywóz z Norwegii w ramach preferencyjnych kontyngentów taryfowych wymaga zadeklarowania o przeznaczeniu surowca rybnego do produkcji przemysłowej.

5. Wnioski

Głównym źródłem zaopatrzenia polskich przetwórci rybnych są produkty rybne pochodzące z krajów spoza Unii Europejskiej (np. Norwegia, Islandia, Chiny), zatem duże znaczenie dla tej branży mają kontyngenty preferencyjne ustanowione na produkty rybne z tych właśnie krajów.

Dostęp do informacji o wielkości i stopniu wykorzystania ustanowionych przez UE kontyngentów, dzięki zastosowaniu nowoczesnych technologii teleinformatycznych (elektroniczne bazy danych TARIC, QUOTA dostępne w sieci Internet), powinien znacznie się przyczynić do efektywniejszego wykorzystania unijnych instrumentów handlowych przez wszystkich uczestników rynku rybnego.

Literatura

- Hryszko K., *Podsumowanie handlu zagranicznego rybami i produktami rybnymi w I połowie 2004 roku*, „Magazyn Przemysłu Rybnego” 2004, nr 6(42), s. 9-12.
- Kontyngenty celne na produkty rybne. Przewodnik importerów*, „Rynek Rybny” 2004, nr 9(85), s. 16-22.
- Rynek produktów rybnych*, „Magazyn Przemysłu Rybnego” 2004, nr 5(41), s. 9-12.
- Środki handlowe UE i unijna baza danych*, www.bankier.pl.
- Rozporządzenie Rady nr 379/2004 z dnia 24 lutego 2004 r.
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2658/87 z dnia 23 lipca 1987 r., art. 2.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 104/2000 z dnia 17 grudnia 1999 r., załącznik VI.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 427/2004 z dnia 4 marca 2004 r.
- Rozporządzenie Rady (UE) nr 992/95 z dnia 15 października 1995 r.

UNION TRADE INSTRUMENTS USED IN REGULATION OF FISH MARKET

Summary

The paper presents selected union trade instruments used in international trade (tariff quotas, ceiling). They are very important for Polish fish industry, which is based on import of fish products. An access to cheaper fish sources makes possibilities for the development of fish industry and increases competition on the common market.